

HINDUISMEN

Introduktion:

1. Hinduismen kan vara en uppsättning handlingar
2. Hinduismen som rituell sedvänja
3. Hinduismen som kunskapstradition
4. Det historiska perspektivet på hinduismen

Brāhmaṇa-teologi och religiös mångfald

- En mångfald av gurus och olika läror
- Trots detta finns en elit av lärda pandits som har definierat hinduismen
- Det finns tre huvudriktningar:
  - den brahmanska kärntraditionen
  - organisationer som fokuserar starkt på frälsningen (mokṣa) Ex. TM, ISKCON, Sai Baba
  - by- eller stambaserade religiösa traditioner
- Sanātana Dharma – ”lag, plikt, religion etc”
  - Människan upprätthåller universum genom sina handlingar.
  - Varṇāśramadharmā står för följande:
    - De fyra klasserna (varṇa): brāhmaṇa, kṣatriya, vaiśya, śūdra
    - De fyra levnadsstadierna: lärjungestadiet, familjeförsörjarstadiet, skogsbostadiet, asketstadiet
    - lāti (kast) är de olika yrkesgrupper etc som inordnas

Definitioner av Hinduismen

- Brahmāṇa-klassen har definierat en hindu som en som accepterar Vedas auktoritet, följer varṇāśramadharm, och accepterar sin egen klass som teologisk auktoritet.
- B.K.Smith: utgår från Veda och relaterar senare utveckling till Veda; Halbfass: Veda och Dharma; Eliade: tar in de centrala begreppen som māyā, karma, yoga, brahman, samsāra, mokṣa, bhakti (obs. avidyā). I modern hinduism betonas även dessa begrepp.
- Obs att Jacobsen tillbakavisar tendenser hos västerländska forskare att hinduismen består av flera religioner, det finns trots allt en syn på att hinduismen är en religion fast ordet inte funnits mer än 200 år.
- Hindutvā-begreppet finns i modern politik under 1900-talet, "hinduiskheten" viktigt i nationalismen.
- Hur spridd är hinduismen i världen?

Perioder i hinduismens historia

- Svårt att göra perioder på grund av den indiska motviljan mot exakta historiska perioder. En relativt enkel periodindelning är enligt Jacobsen:
- Induskulturen och förvediska traditioner (till 1750 f.v.t.)
- Den vediska perioden (1750-500 f.v.t.)
- Asketisk reformperiod (500-200 f.v.t.)
- Klassisk hinduism (200 f.v.t. – 1100 e.v.t.)
- Hinduiska organisationer (1100 e.v.t. – 1850)
- Modern hinduism (från 1850)

Kosmiska perioder

- Hinduismen har en indelning av världsförloppet i olika kosmiska perioder av olika längd
- Kali-yuga (4.320.000 år) är den nuvarande
- Perioderna är cykliska och när alla perioder gått genom börjar världen om igen

Skriftrationer

- Veda, häri inräknas också Brāhmaṇa-texterna. Dessa texter räknas som uppenbarade (śruti) och som absoluta rättesnören.
- Smṛti – de har en författare. Ex Mahābhārata, Rāmāyana, Purāṇa
- Sūtra-texter – De är korta, ofta gåtfulla texter som kräver omfattande kommentarer för att förstås
- Det heliga språket är Sanskrit som har flera olika varianter. Det klassiska sanskritspråket fastställdes av Pānini på 200-talet f.Kr.

Från induskulturen till varṇāśramadharmā

- Induskulturen c:a 3.000 – 1700 f.v.t. Dess religion hade troligen starka drag av rituell renhet, kvinnliga gudafigurer, fallosstenar (Śiva?), kanske yoga existerade – en bild av en mediterande yogi finns?
- Förbindelsen med senare vedisk religion omdiskuterad. Antingen kontinuitet eller en arisk invandring från norr. Senare forskning lutar nu mera åt en kontinuitet.

Den vediska religiösa traditionen

- Vedaböckerna – Rigveda, Samaveda, Yajurveda är Saṃhita-texterna. – Atharva-veda p g a magisk-praktisk funktion.
- Efter 800-t. f.v.t. tillkom tre textgrupper:
  - Brahmāṇa
  - Araṇyaka
  - Upanishaderna (Vedānta)

Vediska ritualer

- Omfattande ritualer, homa, yajña
- Matoffer, offer av soma och djuroffer (ex.aśvamedha). Offret upprätthåller världen
- Brahman är kraften i offret, genomsyrar universum och är den yttersta principen. Brahman-begreppet blir sammanhållande.

Vediska gudar

- Indra är en atmosfärisk gud. Han är krigs- och åskgud. Hans vapen är Vajran (åskvigg).
  - Vṛtra (ormgud) kamp mot Indra
  - Agni, eldguden, offrets gud, förknippad med solen
  - Soma, var den heliga rusdrycken personifierad
  - Varuṇa och Mitra – uppträder alltid i par, kan representera sol och måne
- Det viktiga i Veda är offret.

Upanishaderna

- Sammanställdes från 600-t. f.v.t. Inflytande från Śramaṇa-traditionen
- Teman: 1) Mikro-makro-korrespondenser – det finns korrelationer mellan människan, världen och offret
- 2) Brahman – den enhetliga världsgrunden
- 3) Självet – ātman – är egentligen en del av brahman, detta skall inses
  - Mantrat AUM (OM) används i meditationen
  - Śaṅkara 700-t e.v.t. förordade att endast brahman var verklig, och därmed också ātman

Hinduismens kris och konsolidering

- Under kejsar Aśoka (200-t f.v.t.) främjades buddhismen
- Efter Maurya-rikets sammanbrott 185 f.v.t. stärktes hinduismen igen.
- Nästa stora rike i Indien var Gupta-perioden (320-c:a 500 e.v.t.) och då blomstrade den hinduiska religionen.

Varṇāśramasystemet

- Varṇāśrama-systemet syftar på att det finns rättigheter och plikter knutna till klass (varṇa) och levnadsstadium (āśrama)
- Detta system innehåller en social hierarki, kast och könsroller vid sidan av en ideologi om försakelse som förkastar dessa sociala roller
- Bara personer från de tre översta klasserna hade lov att höra recitationen av Veda

Bhakti i Bhagavadgīta

- Bhakti var en reform av den vediska traditionen där man kan uppnå en förening med den gud som tillbeds, gudshängivelse
  - Bhagavadgīta skiljer ut tre olika frälsningsvägar:
    1. Kunskapsyoga (jñānayoga), inse att självet är skilt från kroppen, avhållsamhet.
    2. Handlingsyoga (karmayoga) innebär att man deltar i den vanliga världen, men utan intresse för handlingarnas följder.
    3. Hängivelseyoga (bhaktiyoga), man riktar alltid medvetandet mot Gud vilket ger bra karma
- Bhaktitraditionen ledde till teismen i form av vishnuism, shivaism och shaktism

Hinduismen 2

Vishnuismen

C:a 70% av alla hinduer klassificerar sig som vishnuiter

- Man dyrkar Vishnu, Rama eller Krishna

- tre huvudtraditioner kallar sig vaiṣṇava:

- Vishnu från Vedatexterna,

- Krishna i Mahābhārata och

- Rama i Rāmāyana

Om guden Vishnu

- Vishnu i Veda-texterna:
  - Visnus tre steg mätte upp världen.
  - Frukthetsgud.
  - Offret.
  - I upanishaderna monoteistisk trend, Vishnu/Nārāyaṇa står för det högsta, brahman.

Vishnu i itihāsa-purāṇa: Mahābhārata, Rāmāyana och Purāṇa-texterna

- Av dessa är Mahābhārata den största och i alla tre skildras hur Vishnu tar mänsklig form (avatāra) för att återupprätta ordningen (dharma)
- Vishnu är alltså den som upprätthåller världen
- ”Guds lek” innebär att Gud/Vishnu inte är bunden som människorna utan helt fri att handla.
- Sāṃkhya är ett av många filosofiska system inom hinduismen som innebär att människan kan frälsa sig själv genom kunskap om verklighetens sanna natur: två principer - puruṣa (det oföränderliga självet) och prakṛti (behoven, källa till all förändring)

Grundaren av Sāṃkhya, Kapila skulle ha varit en avatāra av Vishnu och det finns en teistisk sāṃkhya inom vishnuismen. Vishnu blir skaparen.

- **Bhakti-traditionen:**

- Tidig bhakti inom vishnuismen

- Bhagavata-traditionen (100 f.v.t.) och Bhagavadgīta (c:a 200 f.v.t. – 200 e.v.t.).

  - Där förs tankarna fram om en personlig Gud

- Avatāra är Guds (Vishnus) regelbundna nedstigning till jorden avatṛ (stiga ner)

  - 4.7-8 i Bhagavadgīta. Det finns en lista på 10 avatarer. Den sista, Kalki, har inte kommit än.

Senare Vishnudyrkan

- I Bhagavadgita uppenbarar sig Vishnu/Krishna/Hari för Arjuna i sin verkliga form
- Föreställningen om Vishnus fyra vyūhaer (emanationer) uppkom i pāñcarātra-rörelsen
- Vaikhānasa är ett vishnuitiskt ritualistiskt lärosystem om Vishnus fem aspekter av hur han visar sig: 1) den yttersta verkligheten, 2) emanationerna (vyūha, 3) nedstigningarna (avatāra), 4) antaryāmin, 5) i gudastatyerna.

Krishna

- Är den mest populära guden i Nordindien idag.
- Krishna dyker upp först i Mahābhārata (300-t. f.v.t.)
- Tre nivåer i Krishna-mytologin a) Krishna Vasudeva b) Inkarnation av Vishnu, c) herden från Vrindavan, det olydiga barnet
- a) Krishna Vasudeva
  - En tidig socialt konservativ form av bhakti. Det gäller att upprätthålla dharma i samhället.
  - Budskapet bygger på läran om återfödelse och karma och läran om varṇāśramadharm = man utför sina egna klassplikter för Krishnas skull vilket leder till frälsning
  - Värnar om den vediska samhällsordningen

Vishnuitisk bhakti

- Diktarhelgonen – Centrum i Srirangam i Tamil Nadu, ett av hinduismens kärnområden
- I Nordindien finns bhakti med anknytning till Krishna och Rama. – Tulsīdās (1500-t) störst, Rama-anhängare
- Vishnuitisk Vedānta-teologi bygger på Upanishaderna och hinduismens ritualtraditioner
- Saṃpradāya är en religiös orden som går tillbaka på en grundare. Śrī-vishnuismen är den starkaste.

Vishnuismen och Śaṃkaras advaita-vedānta

- Śaṃkara (700-750 e.v.t.) Definierade den yttersta verkligheten som en absolut överensstämmelse mellan ātman och brahman. Mångfald är en illusion som kommer från okunskap. Han grundade en munkorden.
- Han kritiserade Sāṃkhya som upphörde att vara vishnuismens filosofi till förmån för sin egen vedānta-filosofi.

Rāmānuja (1000-t) och śrī-vishnuismen

- Śrī-vishnuismen är hinduismens största saṃpradāya – teologin kallas visiṣṭadvaita-vedānta som kommer från pāñcarātra, sydindiska diktarhelgon och upanishadernas teologi.
- Rāmānuja ville integrera vedānta med tillbedjan av en personlig Gud. Han ser världen som verklig – den materiella principen (prakṛti) och ātman är verkliga.
- Världen är Guds kropp, en produkt av Guds lek (līlā), och inte māyā som Śaṃkara hävdade.
- Vishnu (Nārāyana) är personlig och full av nåd, vilket leder till hängivenhet.

Rāmānuja och efterföljare.

- Vi måste överlämna oss åt Vishnu och lita på hans nåd. Rāmānuja kommenterar Bhagavadgita och predikar en bhakti-lära.
- På 1300-talet splittras Śrī-vishnuismen i syd som betonar Vishnus nåd, och nord med betoning på ansträngning för att nå Vishnu.
- Poeten Madhva grundade dvaita-vedānta , en dualistisk vedānta, med betoning på ett personligt gudsförhållande.

Caitanya (1486-1533)

- Caitanya grundade Gauḍīya-vishnuismen, som accepterar tre principer: brahman, självet och Bhagavan, vilken är Krishna, den som levde med gopierna. Det är viktigt med gemensam sång i hängivelse åt Krishna.
- Bhaktivedanta Prabhupada (d.1977) praktiserade Caitanyas läror och grundade ISKCON.
- De flesta hinduiska läror har alltså ett personligt gudsbegrepp och accepterar en skillnad mellan själen och Gud, alltså inte monism.

Shivaismen

- C:a 28 % av hinduerna idag är shivaiter, inkl. dyrkan av hans maka Parvati och sönerna Skanda och Ganesha.
- Shivaismen är stark i Sydindien och områdena i norr vid Himalaya.
- Shiva är den store yogin och många av Indiens asketer och yogier är Shivaiter. Shiva förenar könsdualiteten och den kvinnliga kraften (Śakti) är en del av hans natur.
- Det finns två nivåer i filosofin kring Shiva:
  - Paramaśiva, den obegränsade och transcendente, som är sanningen om honom i absolut bemärkelse och
  - Shiva med form (saguṇa) som manifesterar sig i världen

Shivaismen 2

- Shiva är både den yttersta verkligheten (nirguṇa brahman) och en person som människor hänger sig åt i kärlek eller i extas.
- Shiva är både asket/yogin och äkta man med barn.
- Troligen tillbads Shiva redan i Induskulturen. Man har funnit liṅga eller fallosstenar i utgrävningar och det är den viktigaste fruktbarhetssymbolen för Shiva.
- Det finns också ett sigill med en Shivafigur.
- Det kan också finnas ursprung i den dravidiska kulturen.

Textkällorna till Shiva

- I Veda kallas Shiva för Rudra, som är jägare, stormen och förstörare och både farlig och vänlig.
- Śvetāśvatara-upanishaden är huvudkälla till den tidiga Shiva. Där är Rudra/Shiva identifierad med brahman och är själva världsalltet
- Shiva finns också i Mahābhārata, Rāmāyana och i Purāṇa-texterna.
- Myter om att Shiva högg huvudet av Ganesha och ersatte det med ett elefanthuvud. Han högg också huvudet av Brahma, som han måste göra botgöring för senare.
- Shiva har också avatarer, en av dem som barn

Shivaitiska riktningar

- Pāśupata-teologin (från 100-t. f.v.t.) baseras på underkastelse under Shiva – man når mokṣa som förening med Shiva.
- Kāpālika var en grupp av asketer som dyrkade Shivas skrämmande aspekt Bhairava
- Śaiva-siddhānta (från 800-t.) har som huvudtema Guds nåd (prasāda) och bhakti. Störst i sydindien. Sköter templen där.
- tre eviga substanser: Gud, själar och bindning till själavandring – Shiva är aktiv, väcker upp själarna som blir Shiva.

Shivaismen forts.

- Kashmir-shivaismen (från 800-t.) en syntes av shivaism, advaita-vedānta och tantrismen – ett monistiskt system. Abhinavagupta (900-t)
- Liṅgāyat-shivaismen i Karnataka. En enda verklighet som är Shiva
- Nāth-yogierna hade betydelse för yoga och tantriska ritualer.

Shaktismen (senast från 600-t.)

- Utbredning: c:a 2% , särskilt i Bengalen och Assam.
- Gudinnan som Guds kvinnliga partner (shakti)
- Shaktismen utvecklades i purāṇa- och tantra-texterna
- Från Sāṃkhya om den passiva själen och den aktiva materiella (kvinnliga) principen shakti som identifieras med prakṛti (världens substans)
- I shivaismen är Shiva det omanifesterade (puruṣa) och Shakti det manifesterade (prakṛti) – Gudinnan är den högsta principen och Shiva hennes tillbedjare. Ibland är Shiva Gudinnans barn

Tantrismen

- Tantrismen framträdde från 500-talet och framåt
- Den finns över hela Indien och blev från 1000-talet allmänt närvarande i hinduismen.
- Det finns även tantrisk buddhism från samma tid
- Tantra = väv,
- Grundidé: den yttersta verkligheten har en manlig och en kvinnlig sida. De två polerna ska förenas.

Den tantriska frälsningsvägen

- Tantrismen erbjuder nya metoder för att uppnå frälsningen – sādhanā
- Metodernas tillämpning kräver underkastelse under en guru, som är närmast gudomliggjord
- Kuṇḍalinī-yoga bygger på den subtila kroppen, det finns 6 eller 7 cakraer eller energicentra i kroppen förbundna med ett stort antal kanaler kallade nāḍīer
- Gudinnan ligger i det nedersta cakrat och ska väckas till liv och stiga upp till hjässcakrat. Då har man nått frälsning, förening med Shiva. Åtman är förenad med brahman.

Tantriska ritualer

- Nyāsa: att åkalla gudarna i det mikrokosmos av gudar som finns inne i människokroppen. Gudarna existerar också oberoende i makrokosmos. Tantrikern försöker förena de åtskilda prakṛti och puruṣa.
- Mudrā: i symboliska handställningar får man tillgång till den kraft som är knuten till dessa.
- Mantra: gudomliga ljudformer som är Shaktis ljudform. Den yttersta gudomliga principen är i sin oartikulerade form ljudet kallat śabdabrahman. Detta ursprungliga ljud blir mer och mer differentierat i fyra nivåer och på den fjärde blir śabdabrahman synlig i världen.

- Maṇḍala eller yantra är ett symboliskt diagram.
- Det symboliska diagrammet śrīyantra är den form śabdabrahman antar i skapelsens utveckling.
- Initiation är nödvändig för att få tillämpa de tantriska metoderna (sādhanā).
- Tantriska läror är hemliga och lärs ut av gurun. De är också farliga då man kan tillämpa förbjudna handlingar som de fem m:n.
- Lågkastiga och kvinnor kan utöva tantra.

Indisk filosofi

- Indisk filosofi har en stark tro på att man kan uppnå befrielse från återfödelse genom egen försorg.
- Den börjar med obehag. Man måste ta tag i den underliggande orsaken till obehaget som är falsk kunskap.
- Falsk kunskap (avidyā) är att vi tänker på oss själva som kropp, känslor, tankar etc, men vi är, enligt sāṃkhya, självet, puruṣa, som alltid är fritt.
- Filosofin räcker inte enbart för att nå frälsning, man behöver också olika ritualer, metoder, yoga etc.

Hinduismens filosofiska system

- Omkring år 0 börjar de klassiska tekniska hinduiska filosofisystemen att träda fram.
- sām̐khya – skola som argumenterar för dualism
- Yoga – skola för klassisk yoga
- Nyāya – skola för logik
- vaiśeṣika – skola för atomism
- pūrva-mīmāṃsā – skola för tolkning av de rituella Veda-texterna
- Vedānta – skola för tolkning av Upanishaderna

Filosofins texter

- Yogasūtra av Patañjali. Den har mycket korta verser som måste förklaras av kommentarer varav vissa får status som de bästa.
- Vedānta-skolorna accepterar alla Upanishaderna, Bhagavadgīta och Brahmasūtra som bas. Brahmasūtras huvudbudskap är att självet är en del av brahman, men inte identisk.
- Śaṅkara grundade Vedānta-systemet advaita-vedānta som har som sin huvudtes att bara brahman verkligen existerar. Mångfalden är en illusion.

Sāṃkhya

- Karakteriseras av en fundamental dualism mellan medvetandeprincipen (puruṣa) och den materiella principen (prakṛti).
- Sāṃkhya identifierar 25 fundamentala kategorier (tattvaer) som ska vara en karta över hur självet realiseras. De ska visa vägen till frälsning och förklara skapelsen. Puruṣa är den högsta principen.
- Dessa kategorier har tagits upp av de flesta hinduiska system och är den filosofiska grunden i dessa.

Hinduismen 3

Yogatraditioner

Hinduismens platser

Hinduismens ritualer

Hinduismen och den moderna världen

Yoga

- Yoga definieras i Yogasūtra av Patañjali som upphörande av sinnets aktiviteter- Kan också stå för "koncentration" eller "förening".
- Det som är mindre känt är att yoga även står för "isolering" av atman från kroppen så att yogin inser att atman = brahman.
- Begreppet yoga kan sägas ha fem betydelser:
  1. En disciplinerad metod för att uppnå ett mål.
  2. en teknik för att kontrollera kroppen och sinnet.
  3. ett namn på ett av de filosofiska systemen.
  4. Speciella traditioner med egna tekniker.
  5. Mål för utövandet av yoga.

Olika yogatraditioner

- Andning och andningskontroll är centralt.
- I Chāndogya-upanishaden finns både mantra och nāḍī nämnda. Det gäller att stilla sinnet.
- Yoga finns i Bhagavadgita nämnd framförallt som bhaktiyoga.
- Yogasūtra av Patañjali ligger till grund för det klassiska yogasystemet som är baserat på saṃkhya-filosofin. Yoga definieras som all aktivitets upphörande.
- - Där finns den åttafaldiga yogan - aṣṭāṅgayoga – med de åtta delarna som i olika variationer återkommer i nästan alla yogasystem: 1. etiskt beteende, 2. påbudna praktiker, 3. behärskande av kroppen (āśana), 4. Behärskande av andningen (prāṇāyāma), 5. kontroll över känslorna, 6. sinnet fästs vid ett objekt, 7. meditation (dhyāna), 8. koncentration (samādhi).
- Det finns också buddhistisk yoga.

Den subtila kroppen

- I hathayoga och speciellt layayoga utvecklas teorierna om den subtila kroppen som är grunden i den senare tantriska yogan som snabbt berördes i förra kapitlet.
- Den kvinnliga kraften kuṇḍalinī ligger i det nedersta chakrat och man ska genom yogan få denna kraft att stiga upp för centralkanalerna (suṣumnā) och de två sidokanalerna īḍā (vänster) och piṅgalā (höger). Målet är att förena den kvinnliga kraften med Shiva i det sjunde och högsta chakrat på hjässan.

Hinduismens platser

- Det heliga landet Indien – Bhārata har en helig geografi med mängder av pilgrimsorter (tīrthaer)
- Pilgrimsfärder till heliga platser leder till frälsning i hinduismen.
- Staden Varanasi är Indiens heligaste stad och är Shivas stad framför andra, men t ex Krishnas anhängare ser Mathura som den heligaste. Det finns mängder av pilgrimsplatser.
- Kumbha melā är den största hinduiska festivalen i fyra olika städer, bl a i Haridwar vid Ganges utflöde från Himalaya eller fr a i Prayag (Allahabad) där floderna Ganges och Yamuna rinner ihop. Där har varit världens största folksamling någonsin vid Kumbha mela 2002 (c:a 20 miljoner). Den firas vart tolfte år. Den går runt mellan fyra platser så mindre Kumbha mela firas oftare.

Heliga floder, berg etc

- Ganges är heligast för Shivaiter och dyrkas som en gudinna.
- Yamuna är heligast för Vishnu/Krishna-dyrkare.
- Det finns många heliga berg. Himalaya fr a för Shivaiter. Berget Kailash i Tibet är Shivas boplats och attraherar många pilgrimer från Indien.
- Heliga städer är bl a Varanasi där man kan dö och komma till himlen.
- Indien som land är heligt, Jambudvīpa, och kan uppfattas som en gudinna. Pilgrimsfärdstraditionen har bidragit till att hålla ihop Indien som land.

Hinduismens ritualer

- Hinduismen har en stor mängd ritualtexter som ligger till grund för ritualerna. En brahmin kan lägga ner 5 timmar om dagen.
- 3 teman: 1. Hinduismens ritualisering av tiden.
2. – av människans levnadsförlopp. 3. Den rituella interaktionen med gudomen, och den religiösa konsten.
- Det finns många festivaler relaterade till kalendern och till mytiska händelser. T ex Shivaratri som firas i februari-mars.
- Det finns många kalendrar i Indien, ex.vis Śaka-kalendern som börjar år 78 e.v.t. Annars firas nyår vid flera tillfällen under året.
- Astrologin mycket viktig. Man gör inga viktiga projekt utan att se på astrologin.
- Månaden delas upp i den ljusa, första hälften och den mörka, andra hälften. Den första är lyckobringande och den andra olycksbringande. Även veckodagarna är uppdelade så.

Människans levnadsförlopp - Övergångsriter

- Dessa kallas saṃskāraer vilket står för konstruktion, rening eller tillbedjan. Människan renas från födelsens orenhet.
- De vanligaste övergångsriterna knyts till födelse, äktenskap och död. Det finns dock sexton standard-övergångsriter.
- Den 15:e är saṃnyāsa-ritualen som markerar övergång till stadiet av att bli en asket. Han ska då leva som en helig man, sadhu.
- Den 16:e är kremeringsritualen då liket bör brännas, utom heliga personer som läggs i floden obrända.
- Kvinnors liv är som flicka hustru och änka. Betoningen är på familjelivet. Kvinnor kan vara asketer, men det är inte så vanligt.

Människorna och gudarna: offret och pūja-ritualen.

- I vedisk tid offret viktigast. Det består av fyra saker: föremålen som offras, avstående från det objekt som offras, en gud som det offras till, orden (mantra) som uttalas under offerritualen. Gudarna anses osynligt närvarande under offret.
- Pūjā tog över efter offret under tempelhinduismens storhetstid c:a 300-1200-talen. Då offrade man till gudarna som hör till Vishnu eller Shiva-traditionen. Gudarna anses bo i templen.
- Tre former av pūjā; tillbedjan i en församling med sång av hymner, tillbedjan i templet, tillbedjan i hemmet.

Tillbedjan i församlingen, templet och i hemmet

- Sånger i församlingen, bhajan och kīrtan
- Det finns miljoner tempel i Indien. De största och vackraste finns i Sydindien.
- Tillbedjarna ger prästerna gåvor till gudomen, ofta mat som ställs framför gudastatyerna. Man tar också darśan av gudastatyn, dvs man blir sedd av statyn och får själs se guden i statyn. Tillbedjarna kan stanna och läsa böner, mantras eller läsa ur heliga skrifter.
- Nästan inga kollektiva gudstjänster finns utan dyrkan är individuell och man kan komma till templet när man önskar. Prästerna tvättar statyerna och sköter dem.
- I hemmet görs pūjā framför husaltaret. Man sköter om bilderna eller statyerna.

Religiös konst.

- Skulpturer och bilder mycket viktiga. Gudastatyerna ska vara vackra och inte se gamla ut. Inget värde i att se gamla ut. Oftast många armar och klara, t ex blå, färger.
- Vishnu framställs ofta som en ung man med blå hud. Ofta avbildas han ned sin hustru Lakshmi och med sina avatarer Rama och Krishna. Krishna avbildas ofta med en flöjt och lekande med gopierna.
- Shiva representera ofta av en liinga, fallos, som står i en yoni, det kvinnliga könsorganet och symbolen för Gudinnan. Annars avbildas Shiva som vacker och med ett tredje öga i pannan.

- Gudinnans närvaro kan markeras av en yoni eller som en ganska skräckinjagande figur. Framförallt är det gudinnan Kālī som avbildas med ett halsband av avhuggna huvuden. Hon är också den som mottagit mest blodiga offer.
- Ganesha avbildas ofta. Han kan avlägsna alla hinder och avbildas då som ridande på en mus.
- Lakshmi står som Vishnus maka för fruktbarhet och jordiskt välstånd. Skandha eller Murugan avbildas ofta i Sydindien.
- Gudaplanschererna spelar en stor roll i indiska hem och formar föreställningarna om hur gudarna ser ut. De utgör sedan mer än hundra år en stor industri.

Hinduismen och den moderna världens utmaningar.

- Det har sedan 1800-talet förekommit en rad olika hinduiska reformförelser.
- Den brittiska koloniseringen av Indien bidrog till att den hinduiska eliten sökte sig nya vägar.
- Brahmo Samaj grundades av Ram Mohan Roy i början på 1800-talet. Han försökte ena religioner och beskrev Gud som oföränderlig, transcendent etc inspirerad av Śaṅkara. Han föraktade den folkliga tempelhinduismen.
- Dayananda Sarasvati grundade Arya Samaj i slutet av 1800-talet. Han ville gå tillbaka till Vedaskrifternas religion. Vann många anhängare.

Senare 1800-talets och 1900-talets hinduism.

- Ramakrishna Paramahansa levde på 1800-talet. Han var en mystiker och Kalidyrkare som identifierade Kali med brahman. Han hade kristna och islamiska mystikupplevelser och grundade därmed den moderna neo-hinduismens inställning att alla religioner är sanna. Det finns bara olika vägar.
- Ramakrishnas lärjunge Vivekananda utvidgade Ramakrishna-missionen 1895 och fastställde Vedanta-filosofin som grunden i hinduismen tillsammans med socialt arbete. Han deltog i World's Parliament of religions i Chicago 1893 och påverkade för lång framåt västerlandets syn på hinduismen som en monistisk filosofi i Vedantas anda.

Gandhi och Bhagavadgita

- Gandhi utvecklade en variant av Vishnuismen som kan kallas Ahimsäläran. Han var i sitt icke-våld också påverkad av Jainismen.
- Satyagraha betyder att hålla fast vid sanningen och det kallade han sitt politiska icke-våld.
- Gandhi förde också fram Bhagavadgita som fick en mycket stor popularitet i Indien och i världen på 1900-talet. Han uppfattade kampen i texten som en bild för den inre kampen mellan det goda och onda.

Hindunationalismen

- Hindunationalismen växte under den brittiska kolonialmakten. På 1920-talet grundades RSS som har blivit en sorts andlig skolning för politiker.
- Bharatiya Janata Party har i perioder haft regeringsmakten och de är stödda av RSS.
- Vishva Hindu Parishad är en annan nationalistisk rörelse nära makten.
- Hinduismen finns idag spridd till hela världen, dels genom emigration och dels genom att västerlänningar konverterar till någon guru-ledd hinduisk rörelse.
- Annars är yogans popularitet i väst det bästa exemplet på hinduiskt inflytande i världen.

Buddhismen I

Jacobsen delar in Buddhismen i tre områden med olika inriktningar:

Sydbuddhismen: Sri Lanka, Burma, Thailand, Kambodja. (Theravada)

Östbuddhismen: Japan, Kina, Sydkorea, Taiwan, Vietnam. (Mahayana: Zen, huayan, etc)

Nordbuddhismen: Tibet, Mongoliet, Bhutan, Nepal: (Mahayana, Vajrayana – tantrisk buddhism)

Buddha i historien

- Det finns flera texter som behandlar Buddhas liv. Först som Siddharta Gautama och sedan som Buddha Shakyamuni.
Buddha = den uppvaknade (sanskrit, pali)
Shakyamuni = den vise av Shakya-ätten.
- Levnadstid 566 – 486 f.v.t. eller 448 – 368 f.v.t. Troligen det senare datum.
- Redan i de äldsta texterna sägs att det har funnits flera buddhor.
- Buddhismen har alla drag av en religion och kan inte sägas vara enbart en filosofi som idag ibland framhålls.

Texter om Buddha

- Det finns flera tidiga, viktiga biografier om Buddha: Buddhacarita (100-t e.v.t.), Lalitavistara och Nidanakatha som hörde till theravada-buddhismen.
- Buddhas många tidigare liv skildras i Jatakaberättelser. Han förberedde sig genom ett antal liv för att bli Shakyamuni Buddha.
- Redan i dessa berättelser framställs Buddha som en blivande buddha, alltså en bodhisattva.
- I Vessantarajataka berättas om prins Vessantara som ger bort allt han har i osjälviskt givande som har blivit ett ideal i buddhismen.

Buddhas liv

- Buddha väljer att födas av Mahāmāyā som födde sin son på ett övernaturligt sätt. Han har ingen far utan gick in i sin mor i form av en vit elefant.
- Drömtydare i byn ansåg att barnet skulle bli en cakravartin "världshärskare" eller en stor asket.
- Mahāmāyā födde sin son stående och hållande i en trädgren. Då födde hon Buddha ur sin sida. Han var från början ren och han tog sju steg mot norr. Enligt texterna föddes på samma dag Siddharta Gautamas hustru och häst.
- Modern dog efter en vecka. Han uppfostrades av sin mors syster Prajāpatī som också var gift med fadern.
- Gautama växte upp som välbärgad.

- Gautama fick en skyddad uppväxt, men knappast den oerhörda lyx som framgår av legenderna. Han gifte sig och fick en son, Rahula.
- Gautama fick se att det fanns ålderdom, sjukdom och död, men också en śramaṇa, dvs en hinduisk asket.
- Gautama gav sig då iväg från sitt palats och sökte upp hinduiska asketer som fungerade som hans gurus när det gällde utövandet av yoga och annan askes.
- Hans första lärare lärde honom en yogalära om ett mystiskt djupmeditationstillstånd kallat "intighet". Man överskrider alla objekt och vilar i tanken på intet. Medvetandet töms på innehåll (Denna teknik återfinns i många meditationsläror idag).

- Gautama sökte upp andra yogalärare och frågade en som lärde honom att uppnå ett annat meditationstillstånd som kallas vilande medvetande där det varken finns begrepp eller icke-begrepp.
- Dessa två övningar har införlivats med buddhismen och praktiseras fortfarande. Dessa två tillstånd är också identiska med de två översta himlarna i universums formlösa sfär och befinner sig så högt upp man kan komma i reinkarnationens värld.
- Gautama ägnar sig sedan åt sträng askes som att inte äta och att inte andas. Han plågade sig extremt.
- Till slut kom han ihåg en upplevelse av glädje och lycka i barndomen som kom utan självplågeri. Han bestämde sig för att tillämpa detta och satte under ett träd och där fick han mat av en kvinna. Han blev då styrkt och satte sig att meditera under det träd som skulle bli bodhiträdet. Där trädde han in i ett djupmeditationstillstånd som innebar stor glädje och lycka.

Gautama Buddhas uppvaknande och resten av hans liv.

- Gautama förverkligade fyra djupmeditationstillstånd som alla handlar om lycka /glädje, samlad uppmärksamhet, frihet från begär och lycka.
- Han koncentrerade sig sedan på att uppnå insikt, (prajñā) och dess förutsättning i meditationen (vipaśyana).
- Under den kommande fullmånenatten såg han tre saker. I den första mindes han alla sina tidigare liv under 91 kalpas. I den andra fasen såg han alla andras återfödelse i enlighet med deras karma. Han såg vad som var gott respektive dåligt beteende som gav bra respektive dåligt karma.

- Gautama hade nått det fullkomliga uppvaknandet vid 35 års ålder. Han hade nu nått nirvana, fast det slutgiltiga parinirvana kan bara uppnås vid döden.
- I nattens tredje fas, i gryningen, såg han de fyra ädla sanningarna och förverkligade nirvana. Han satt sedan kvar under trädet under 49 dagar. Allt detta skedde i Bodh Gaya som har blivit ett av de stora pilgrimsmålen i buddhismen.

Buddhas liv forts.

- Buddha beslöt att förmedla sina upptäckter till sina asketvänner som befann sig i Sarnath utanför Varanasi. De accepterade honom som sin lärare. Buddha var nu en Tathāgata "en som har gått sålunda", och en arhat, "en uppvaknad lärjunge".
- Buddha höll där sin första predikan om de fyra sanningarna, duhkha, samudaya, nirodha och marga.
- Dessa fem asketer blev Buddhas första lärjungar.
- Andra kända lärjungar var Ananda, Maudgalyayana, Sariputra, Kashyapa.

Buddhas liv forts.

- En nunneorden instiftades trots Buddhas motstånd. Han övertalades av sin styvmor Prajāpati och lärjungen Ananda. Buddha ansåg att lärans livslängd skulle förkortas om en nunneorden instiftades.
- Buddhas tidiga anhängare kom från samhällets högre klasser.
- Buddha föreskrev i Vināyapitaka i detalj hur reglerna för munkar och nunnor skulle utformas.
- Buddhismen var från början knuten till munkväsendet.
- Buddha dog vid 80 års ålder. Han åt dålig mat hos en smed och blev sjuk och gick in i Parinirvana.

Buddhas värld

- Saṃsāra: ”att gå igenom ett kretslopp av återfödelser”. Människan, och alla levande varelser har en kontinuerlig existens. Det gäller att försöka frigöra sig från den.
- Karma (>sanskrit कर्, göra). Kuśala karma, goda handlingar, ger goda resultat. Akuśala karma ger dåliga resultat, den bär spår av föroreningar och orenhet.
- Man kan återfödvas som människa, gud, halvgud (asura), djur, hungriga andar (preta) och i helvetet (skärseld)
- Karma verkar främst med handlingar gjorda med avsikt.
- Karma skapas i stort sett bara av människan som är den enda varelse som aktivt kan förändra sin karma

- Buddhismens kosmologi innebär att universum är mycket stort och har inga gränser och det finns olika system för hur universum är uppbyggt. I Mahāyana finns ett antal olika världar kopplade till "kosmiska buddhor" som Amitābha.
- Universum är indelat i tre sfärer: begärssfären (kāmadhātu), formsfären (rūpadhātu) och den formlösa sfären (ārūpadhātu)(s.71)
- Det finns olika himlar från Tuṣita-himlen där den blivande Buddha, Maitreya bor.
- De buddhistiska munkarna är indelade i fyra kategorier efter hur långt de hunnit på sin väg till frigörelse. Det högsta stadiet är arhat som betyder att de inte kommer att återfödas utan går in i parinirvana när de dör.
- Befrielse från saṃsara är bara möjlig som människa.

Buddhas lära

- Den vedertagna läran är den som vi just har redogjort för.
- Den yttersta läran talar om det otillfredsställande, det icke-beständiga, icke-jaget, grupperna (skandhas), energiblixterna (dharma) och sinnesfälten.
- Den första ädla sanningen: dukkha, allt är otillfredsställande, är i ständig förändring och att det finns inget jag (anātman)
- Världen består enbart av händelser, processer och relationer. Det finns ingen kärna.
- dukkha (otillfredsställelse): är etymologiskt att ha ett hål eller nav som inte passar ihop med hjulaxeln.
- 3 aspekter: vanlig, till följd av förändring och de betingade tillstånden: energiblixtar, grupper och sinnesfält.

- Den tredje aspekten handlar om de fem skandhas och dharmas.
  - 1:a skandha är materiella energiblixtar, form-dharmas. Det finns 4 grundelement. De sex sinnena hör dit.
  - 2:a skandha är känslodharmas (vedanā).
- 3:e skandha är Perceptionen och den intellektuella processen (samjñā)
- 4:e skandha är Handlingsimpulser (saṃskāra). Detta är handlingar som frambringar karma eftersom de är avsiktliga.
- 5:e skandha är Medvetande, det finns sex typer av medvetande. De sammanförs med de sex sinnena och de sex kategorierna av sinnesobjekt till 18 dhātus som fångar upp dharmaprocessen.
- Det finns inget upplevande jag, allt är en serie händelser och individerna är endast kombinationer av fenomen.

Den andra ädla sanningen (samudaya)

- Hur uppstår otillfredsställelsen? Det beskrivs i den tolvledade orsakskedjan - Pratītyasamutpāda (s.91). Den börjar med okunskap (avidyā) och slutar med åldrande och död.
  1. Okunskap om de fyra sanningarna leder till
  2. Handlingsimpulser, de farligaste är begär, hat, förblindelse
  3. Handlingsimpulserna leder till medvetande (vijñāna)
  4. Medvetandet leder till nāma-rūpa, tanke och kropp,
  5. De sex sinnesfälten som består av sinnena och sinnesobjekten i samspel.
  6. Kontakten (sparśa) mellan de 18 dhātus.
  7. Förnimmelsen eller känslan (vedanā)

8. Törsten eller begäret (tr̥ṣṇa) efter att njuta, frigöra sig etc.
  9. Bundenhet eller anammande (upādāna), vi fäster oss vid tingen.
  10. Vardande (bhava). Vi fortsätter livet.
  11. Födelse (jāti). Livet börjar om igen.
  12. Åldrande och död. Livet tar slut och sedan börjar allt om igen.
- Denna kedja av händelser gör att man kan analysera bakåt till de orsaker som gör att man kan få slut på otillfredsställelsen och man kommer till okunskapen (avidyā).

Den tredje ädla sanningen

- Otillfredsställelsen kan upphöra – nirodha.
- NIRVANA. Är när de fyra fördärven upphör, det sinnliga begäret, begäret efter att finnas till, begäret efter okunskap och begäret efter uppfattningar.
- Det går inte att beskriva Nirvana positivt. Man kan räkna upp många saker som det inte är. Nirvana är inte fött, inte tillverkat, inte sammansatt etc. Det är en sorts mystisk erfarenhet.
- En arhat i Theravadabuddhismen är en person som förverkligat nirvana. Språket räcker inte till för att beskriva nirvana och upplevelserna av mystisk erfarenhet.
- Det är inte möjligt att få kontakt med någon som uppnått parinirvana i döden. Buddha kan inte svara på böner.

Den fjärde ädla sanningen

- Den åttafaldiga vägen kan delas upp i tre delar efter vishet (prajñā): rätt syn, rätt avsikt; efter etik (śīla): rätt tal, handlande och yrke; efter meditation (samādhi): rätt strävan, uppmärksamhet och koncentration.
- Buddhistisk vishet: tillit till den buddhistiska läran. Det gäller också att se saker som de egentligen är. Man ska göra de fyra ädla sanningarna till personlig erfarenhet
- Buddhistisk etik: man ska inte ägna sig åt förtal. I handling ska man hålla de grundläggande etiska föreskrifterna som att inte döda, stjäla. Ahimsa gäller också djur i högre eller mindre grad.
- Man har förbud mot berusning av droger eller alkohol. Det går inte ihop med strävan efter tankeklarhet och sinnesfrid.

- Det finns 10 förutsättningar för religiös belöning, varav den viktigaste är givandet av gåvor (dāna). De allra viktigaste är gåvorna som lekmännen ger till munkarna.
- Buddhistisk meditation:
  - Djupmeditation (śamatha) och insiktsmeditation (vipaśyana).
Djupmeditationen är en förutsättning för insiktsmeditationen: man samlar tanken i en punkt som leder till dhyāna. Det finns 8 stadier av djupmeditation.
  - Det åttonde och sista kallas vilande medvetande där all dualism övervinns, det finns varken begrepp eller icke-begrepp. Det går inte att beskriva. Målet är en förståelse som befriar en mediterande från okunskap och begär.

Insiktsmeditationen (vipaśyana)

- Man är uppmärksam på kroppens aktiviteter, känslor, tankar etc. Man blir uppmärksam på om begär , hat etc är inblandade, hur de olika skandhas fungerar.
- Målet för denna meditation är att inse att alla fenomen är obeständiga, otillfredsställande och jaglösa.
- Till slut kommer man in i och stannar kvar i perceptionens och känslornas upphörande vilket är det slutgiltiga målet för den buddhistiska meditationen. Det kan upprätthållas i flera dagar.

Djupmeditation och magiska förmågor.

- S k abhijñās, magiska förmågor kan uppnås genom koncentration och insikt. Det finns 8 magiska handlingsförmågor (s.111), t ex förmågan att färdas genom luften.
- Där finns även 5 magiska förmågor som hänger samman med vetandet.
- Det var ett allvarligt förbud utfärdat av Buddha att ljuga om att man besitter magiska förmågor. Det motverkar också munkarnas goda anseende. Det var mycket allvarligt att bli beskylld för lögn om detta.
- Meditationen har i Theravadabuddhismen alltid varit förbehållen munkförsamlingen. I Mahayana är det också möjligt för lekmän att meditera, men det är ovanligt.